

artis
omnis

DETI
MÔJHO
SRDCA

Stretnutia
po rokoch

Peggy Pažitná

DETI MÔJHO SRDCA

Stretnutia po rokoch

© Peggy Pažitná 2025

Cover © Jana Kollárová 2025

Slovak Edition © Artis Omnis 2025

ISBN 978-80-8201-306-4

DETI MÔJHO SRDCA

Stretnutia po rokoch

Peggy PAŽITNÁ

artis
omnis

ÚVOD

Spomenula som si na slová istého otca, ktorého syn sa liečil na leukémiu. Neraz sa ma pýtal, či sa jeho chlapec vylieči. Za každým som mu odpovedala rovnako: „Nádej je vždy a je veľa detí, ktoré sa vyliečili.“ „Peggy, lenže ja potrebujem dôkaz, že sú tie deti vyliečené.“ „Chápem vás. Viem, že ste čítali aj moju knihu – v nej o vyliečených deťoch píšem.“ „Áno, ale boli krátko po liečbe. Ja by som chcel vedieť o deťoch, ktoré sú po liečbe aj dvadsať rokov.“ „Tolko rokov tu ani nepracujem. Príde čas, keď budú deti aj vyše dvadsať rokov po liečbe, a verím, že raz aj váš syn bude medzi nimi.“

Pousmiala som sa v duchu nad touto myšlienkou a na chvíľu som sa zamyslela, aké úžasné by bolo vedieť o vyliečených deťoch aj po toľkých rokoch.

Priznám sa, že som dlho premýšľala, či mám túto tretiu knihu napísať, keďže už desiaty rok na detskej onkológii nepracujem. V počítači som mala odložené spomienky z čias, keď som odišla z oddelenia. Deťom, s ktorými som v kontakte, pribúdali ich vlastné deti a bola som nadšená z toho, ako si užívajú rodičovstvo. K tomu všetkému ma stále ťažil nedodrжанý sľub spred mnohých dlhých rokov, ktorý som chcela splniť. Tajomné srdiečka, o ktorých ste už čítali v druhej knihe, mi pribúdajú každým rokom viac a viac.

Uvedomila som si, že pre písanie nie je podstatné, kde pracujem. Podstatné sú deti a spomienky, ktoré ostávajú v srdci po všetky dni. Jedinečné deti, ktoré namiesto pokojného detstva prežívali boj o svoj život. Deti, ktoré spoznávali bolesť a utrpe-

nie namiesto chvíľ s rovesníkmi v škôlke či v škole. Staršie deti museli čeliť obrovskému smútku, keď sa dozvedeli o priateľoch z oddelenia, ktorí neprežili.

V spomienkach som sa vrátila aj do obdobia vzniku oddelenia detskej onkológie, aby som vám priblížila, ako sa pracovalo pred tridsiatimi rokmi, čím všetkým si v tej dobe prešli deti aj s rodičmi. Spoznáte životné cesty mnohých vyliečených detí a aj niektorých detí z predchádzajúcich kníh, ktoré sa postupom času samy stali rodičmi. Tak ako v oboch predchádzajúcich knihách, aj v tejto majú svoje miesto výnimočné deti, ktoré nás predišli do večnosti a zanechali v nás nezmazateľnú stopu lásky.

Vekom človek nestarne, iba dozrieva, a tak postupne dozrievalo aj moje písanie. Knihy, ktoré som napísala, vznikali v rozmedzí dvadsiatich rokov. Bolo iné písať, keď som mala po tridsiatke, iné pomaly v štyridsiatke a iné teraz v päťdesiatke. Jedno však bolo, je a ostane rovnaké. Láska. Láska, ktorá sa rokmi nezmenšila ani nestratila.

Knihá ma obáľku zelenú ako symbol a posolstvo nádeje. Nádej na uzdravenie v chorobe, na silu v ťažkostiach, na radosť v smutných dňoch. Nádej, ktorú vám nemôže nik vziať...

SPOMÍNAM

Pri písaní spomienok som sa zamyslela, že v začiatkoch mojej práce boli mnohé deti odo mňa len o pár mesiacov mladšie. S deťmi som mala od začiatku svojský vzťah.

Ku každému novému dieťaťu som prišla, podala mu ruku a predstavila sa s návrhom, že si budeme tykať. Mnohé z nich nemali s tykaním problém, najmä tie menšie. Staršie deti si tiež rýchlo zvykli, až na jednu dvanásťročnú slečnu. Darmo som jej vysvetľovala, že ja som s tým v pohode. Až raz som jej povedala, že teda keď jej to nejde, tak budem vykať aj ja jej. A aj som tak robila, ale len jedno doobedie, lebo sa na tom smiala, ako to vyznievalo, a odvtedy už nemala problém tykať mi.

Spomínam si na jedno sedemnásťročné dievča. Prišla k nám zamilovaná po uši. Ešte sa ani poriadne nevybalila, no fotku s priateľom si na stolík položila hneď, sadla si na posteľ a usmievala sa. Poznala som ju, pred pár rokmi sa u nás liečila, no choroba sa jej vrátila. Všetko mi o ňom porozprávala a s plačom uzavrela rozhovor: „Chcem žiť, konečne som si našla priateľa. Bojím sa.“ Začala chemoterapiu, liečba skončila, odišla domov. Vrátila sa leukopenická. Hodnoty leukocytov sa upravili a mohla začať ďalšiu liečbu. Bola som práve na izbe, keď jej doktorka vysvetľovala, že musí povedať, ak by mala akýkoľvek zdravotný problém. Neudávala žiadne ťažkosti. Po vizite a dobrých krvných výsledkoch sa jej podala chemoterapia. Teraz si presne nespomeniem, či to bolo na druhý alebo tretí deň, viem len, že som mala nočnú službu, keď som nadránom začula volanie o pomoc. Netušila som, kto volá, lebo počas noci všetky deti spali. Vybehla som na chodbu a zbadala toto dievča, ako leží na zemi. Utekala som k nej a nezabudnem na pohľad, ktorý sa mi naskytol, keď som k nej prišla bližšie. Od záchodu až k miestu, kde ležala, boli obrovské kusy krvavých zrazenín a k tomu pach hnilyby... Takmer som skolabovala. Ležala tam biela ako stena, našťastie bola pri vedomí. Druhá kolegyňa okamžite volala doktorku. Pomohla som jej vstať a odniesť ju do postele. Povedala, že išla na toaletu, lebo zacítila krče v bruchu. Postavila sa zo záchoda

a vtom z nej začali vytekať kusy krvi. Zlakla sa, nechcela kričať, aby nezobudila deti, tak chcela prísť na ošetrovňu sama. Nakoniec s plačom priznala, že brucho ju bolelo od rána, no klamala na vizite len preto, aby jej podali ďalšiu liečbu a mohla ísť čím skôr domov za priateľom. Doktorka jej podávala lieky do žily a ja som zatiaľ umývala zem. Druhá kolegyňa chystala infúzie, ktoré tiekli jedna za druhou. Pre istotu som jej dala plienku, o hodinu bola plná krvi a krvavých kusov a to aj napriek tomu, že sa jej podávala intenzívna liečba na zástavu krvácania. Krátko pred ukončením služby sme ju prekladali na ARO, klesal jej krvný tlak, upadala do bezvedomia. Už sa k nám nikdy nevrátila... Na druhý deň odišla na druhý breh.

Spomínam si na deti, ktoré k záchrane života potrebovali darcu kostnej drene. Dievčatko malo dvoch súrodencov a obaja boli akoby zázrakom vhodní darcovia. Ohotne chceli zachrániť svoju jedinú sestru. Žiaľ, približne mesiac pred plánovanou transplantáciou choroba znova prepukla a transplantácie sa už nedožila...

Šestnásťročná dievča sa pripravovalo na transplantáciu kostnej drene. Často mi to dievča hovorilo, ako sa teší, že zas bude zdravé. Darkyňou mala byť pani zo zahraničia. Pred transplantáciou kostnej drene prebieha náročná liečba, je to zdĺhavý proces a nedá sa len tak zastaviť. Blížil sa deň transplantácie, keď prišiel telefonát zo zahraničia. V telefonáte sa doktorka dozvedela, že darkyňa odmietla darovanie kostnej drene. Bol to obrovský šok. Mamina bola odhodlaná darovať dcére kostnú dreň aj napriek tomu, že nebola vhodným darcom. Bola to v tých chvíľach jediná možnosť. Mohol sa zastaviť proces transplantácie, no v jej prípade, keď u nej leukémia zúrila už druhýkrát a kostná dreň bola pripravená na prijatie darcovskej, by sa z toho nemala šancu dostať. Iného darcu počas takej krátkej doby nebolo možné zohnať. Svoju jedinú dcéru sa matke, žiaľ, nepodarilo zachrániť... Telo kostnú dreň neprijalo a krátko po transplantácii odišla na druhý breh...

Osemročnému chlapčekovi diagnostikovali leukémiu. Krátko po ukončení liečby však choroba prepukla znovu. Vtedy ešte nebola možnosť transplantácie. Prvá transplantácia kostnej drene u detského pacienta sa uskutočnila v roku 1995.

Po náročnej chemoterapii sa jeho stav začal zhoršovať. Mama pri ňom sedávala celé dni a noci. Keď ju premohla únava, podarilo sa jej pospať vždy len na chvíľku. Jej syn odmietal jesť aj piť, v puse sa mu vytvorili bolestivé afty, boleli ho nožičky, bruško a vlastne v tých chvíľach všetko. Klesali mu všetky krvné parametre. Pre znížený počet leukocytov pod normu mal nulovú imunitu. Pre nízky hemoglobín a trombocyty sa mu počas dňa opakovane podávali transfúzie krvi a trombocytov.

Mala som vtedy nočnú službu. Pokračovalo sa s podávaním krvných derivátov a infúzií. Aj napriek tomu sa krvácanie z nosa a konečníka nedarilo zastaviť. Jeho mama ho neustále utierala od krvi, vymieňala plienky jednu za druhou. Pridružilo sa zhoršené dýchanie, tak sme ho napojili na kyslík. Vystrašený plakal a prosil mamu, nech mu pomôže. Bolo to číre zúfalstvo, vidieť ho v takom stave a vidieť matku, ako drží za ruku svoje jediné dieťa a nedokáže mu pomôcť. Krátko pred polnocou chlapček naposledy vydýchol, držiac maminu za ruku. Nechala som ju chvíľu samu s malým, nech sa môže rozlúčiť... Tak som to robievala vždy. Keď som sa vrátila, aby som jej pomohla dieťa poumývať, sadla som si na chvíľu k nim a nechala ju rozprávať. „Viem, že to vyznie kruto, lebo môj syn veľmi trpel, no verte mi, že by som dokázala takto pri ňom zostať celé roky. Nevadilo by mi, že je ťažko chorý. Bol by pri mne a ja pri ňom. Teraz ho už nikdy neobjímam, nepohladím. Ako budem bez neho žiť? Veď mám iba jeho...“

Spomínam si na jednu maminu, ktorá sedela pri postel'ke svojho šesťročného dievčatka. Jeho život sa nezadržateľne blížil ku koncu. Na tento rozhovor s ňou nikdy nezabudnem. „Asi ma odsúdite,“ začala v jedno poobedie. Vedela som, že ju niečo ťaží, tak som ju nechala rozprávať. „Moje prvé dievčatko bolo zdravé.

Pri pôrode sa však sestričke vyšmyklo z rúk a neprežilo.“ Oči sa mi zaliali slzami. Matka sa zadívala na svoje dievčatko v postielke a pokračovala: „V jeden deň som sa dozvedela dve správy. Jedna bola, že čakám ďalšie dieťa, a druhá, že moja dcéra zomiera. Ak by som si dieťa nechala, nemohla by som tu ostať pri mojej jedinej dcére. Bola som na interrupcii, a preto si myslím, že teraz ma odsúdite a už sa nebudete so mnou ani rozprávať.“ „Nie som tu na to, aby som vás súdila. Vždy sa s vami rada porozprávam.“ Objala som ju a odišla z izby s kopou ťažkých otázok v hlave, ktoré tu na zemi ostanú navždy nezodpovedané...

Spomínam si na matku, ktorá prišla o malinké, ani nie ročné dieťa. Mala som vtedy službu. Chlapček mal rakovinový nádor v brušku, ktorý sa podarilo operáciou odstrániť. Choroba, žiaľ, postupovala ďalej. Jeho drobné telíčko ničili metastázy a chemoterapia. Zdravotný stav sa rapídne zhoršoval. Na malej tváričke mal kyslíkovú masku, do žilky mu neustále tiekli infúzie. Bol napojený na monitor, ktorý ukazoval, ako mu bije srdiečko.

Mamina prebdela pri ňom celé dni a noci. Malinký dostával infúzie od bolesti, no stále pomrnkával. Odpojila som ho na chvíľu z monitora, aby ho mohla nakojiť. V jej náručí sa upokojil. Malinkého som pohľadila po hlavičke, maminu po ramene a nechala som im ich vzácnu chvíľu. Niekde vnútri som cítila, že bude ich posledná...

Keď som sa po čase vrátila na izbu, mamina ho uložila do postielky, ani sa nezobudil. Napojila som ho znovu na monitor, len sa trošku pomrivil. Odišla som a zavolala doktorku. Prišla drobčeka pozrieť. Aj ona už vedela, že čas sa kráti... Nikdy nezaбудnem na tú rovnú čiaru na monitore... Malinký akoby spinkal. Mamina ho držala za ručičku a ticho plakala.

Pomohla som jej umyť to malé detské telíčko. S plačom mi povedala: „Sestrička, ja mám ešte toľko mliečka v sebe, komu ho teraz dám? S kým budem ráno vstávať a večer zaspávať? Ostala som úplne sama.“

Keď prišla do izby pohrebná služba, matka prehovorila s pla-

čom, ktorý trhal srdce: „Sestrička, nemôžem vidieť, ako mi ho berú.“ „Chápem vás.“ Na viac som sa nezmohla. Muž v čiernom oblečení mi povedal, aby som aj ja odišla. „Nie, kým vám malinového dôstojne neodovzdám.“ Vzala som do rúk chladné drobné teličko, dala posledný bozk na studené čeličko a s plačom som ho položila do pojazdnej truhly. Matka sa na chodbe zúfalo prizerala, ako jej berú syna z oddelenia... „Ďakujem, že ste boli pri ňom.“ „Vďaka, s láskou.“ „Neviem si predstaviť, ako budem žiť bez môjho synčeka. Neuvidím ho rásť, nikdy mi nepovie mama.“ Objala som ju, akékoľvek slová by boli zbytočné. Obe sme ticho plakali. Cítila som v tom objatí celú jej obrovskú bolesť. Priala som si, rovnako ako v každej takej ťažkej chvíli, aby to bol iba zlý sen. Aby tu deti zostali so svojimi maminami, otcami a rodinami.

Mal osem rokov. Jeho osud zasiahol každého na oddelení, personál či ostatných rodičov. Tento chlapec sa večne usmieval, tuším som ho ani nevidela plakať. Zo začiatku bol prijatý s mamou, ktorá sa o neho vzorne starala. Vychovávala ho ako slobodná matka, otca nepoznal. Našla si priateľa, ktorý často chodieval za nimi do nemocnice. Ani sa nenazdali a liečba ubehla. Dlho však doma nepobudol, choroba zasiahla druhýkrát. Návštevy maminho priateľa ubúdali, až časom celkom prestali. Ani mama už na oddelení nespávala. Chodievala len sporadicky, s chlapcom zostávala jeho babka. Často sa mi vynára obraz, ako večer sedí pri herni a modlí sa ruženec. Vždy, keď som okolo nej prešla, pousmiala sa. Nechcela som ju rušiť, tak som jej vždy len povedala: „Babi, aj za nás.“ S úsmevom zakaždým odpovedala: „To je samozrejmé, potrebujete silu.“ Poďakovala som a viac nerušila.

Jej dcéra, ktorej syn sa u nás liečil, dostala od nového partnera ultimátum: Buď on, alebo jej syn... S tým, že sa o jej syna už dosť staral. Mala si vybrať. Vybrala si partnera... Babke sa podarilo súdnou cestou získať vnuka do opatery, inak by musel z oddelenia odísť do detského domova. Jej dcéra so synom prerušila akýkoľvek kontakt, zato babka bola úžasná. Starala sa

najlepšie, ako vedela. Spala iba minimum, v ktorúkoľvek nočnú hodinu som vošla do izby, bola hore a prehodila so mnou pár príjemných slov. Nikdy sa na nič nestážovala, ani keď jej doktorka oznámila, že liečba u vnuka nezabrala a dostane ďalšiu silnejšiu liečbu, počas ktorej môžu nastať rôzne komplikácie a nemusí ju ani prežiť. Povedala to svojej dcére, no tá za synom neprišla. Občas mu zavolała. Zo začiatku s ňou hovoril, neskôr už vôbec a odmietol aj jej návštevu.

Silnejšia liečba zabrala, ale len na istý čas. Choroba bola silnejšia ako čokoľvek. Keď sa u nás vyčerpali všetky liečebné postupy, babka si vzala vnuka domov. Želal si, aby babka k nemu nepustila mamu. Pokiaľ viem, už ju nikdy nevidel a so stiskom ruky milujúcej babky odišiel na druhý breh...

Spomínam si na bývalú psychologičku, ktorá pôsobila na oddelení. Raz ma pristavila na chodbe a povedala mi: „Nemali by ste tie deti bozkávať na čelá a holé hlavy. Je to nehygienické.“ Zmohla som sa len na jedinú vetu: „Pre mňa láska nie je nehygienická,“ a išla som si ďalej robiť svoju prácu.

Deti boli na to zvyknuté a pre mňa to bolo prirodzené. Keď som prišla do služby a vošla na izbu, niektoré deti už automaticky sklonili hlavu, lebo vedeli, že ich vybozkávam na ich holé hlavičky. Náročnejšie to bolo pri malých leukopenických deťoch. Videli, že mám masku na ústach, no ťažko som mohla malému dieťaťu vysvetľovať, prečo ju mám. Neraz sa mi stalo, že mi masku strhli, chytili ma okolo krku a vybozkávali na líca. Zodpovedne môžem napísať, že ani jedno dieťa, ktoré tak urobilo, nikdy nemalo zhoršený stav, hoci imunitu mali takmer nulovú. Som presvedčená o tom, že deti boli chránené z neba. Vždy keď som mohla, deti som vystískala. Spolu s detským smiechom to boli tie najkrajšie chvíle v tom najťažšom prostredí.

Spomínam si na svoje začiatky... a vidím ako vo filme ešte to staré oddelenie, deti na izbách, počujem ich plač aj smiech. V jednej izbe sú dve dievčatá, prišli ich navštíviť ďalšie tri z inej

izby. Vymieňajú si pamätníčky, do ktorých si kreslili a písali niečo na pamiatku. V ďalšej izbe je chlapček po náročnej operácii hlavičky. Prestal chodiť, rozprávať. V ďalšej izbe sú traja drobci vo veku do dvoch rokov. Jeden skáče v klasickej starej malej postielke. Druhý behá po izbe a tretí sa smeje na tých dvoch. Podišla som ku každému z nich, vzala ich do náručia a vystískala za ich maminy, ktoré tam s nimi nemohli byť. Sanitárka im priniesla obed, posadili sme si ich za stôl a postupne nakrmili. V ďalšej izbe je malé bábätko s maminou, ktorej lekári oznámili zdruvujúcu správu, že leukémia prepukla znova a jej malú dcérku sa nepodarí zachrániť. V ďalšej izbe leží osemročné ochrnuté dievčatko v ťažkom stave, napojené na kyslík. Aká dávna minulosť a zároveň prítomnosť tých chvíľ! Zo spomienok prvých dní na oddelení prežili len tí traja drobci.

Spomínam si na štvorročného chlapčeka v ťažkom stave. Jeho život pomaly vyhasínal. Odchádzala som z dennej služby a kolegyňa mi hovorila, aby som sa s ním rozlúčila, lebo ráno sa nedožije. Nebola som sa rozlúčiť. Cítila som, že ráno ho nájdem v jeho postielke. Na druhý deň som prebrala službu a išla k nemu do izby. Bol ubolený, ťažko sa mu dýchalo, na drobnej tváričke mal kyslíkovú masku. Mamina sedela pri ňom a držala ho za ručičku. Bola statočná a zadržovala slzy. Podišla som k nemu, pozdravila ho, pohladkala po hlavičke, chytila za ručičku. V tej chvíli sa pozrel na mňa, na maminu a naposledy vydýchol.

Pomohla som mamine drobčeka poumývať, obe sme plakali. Porozprávala mi o malom všetko od jeho narodenia. Spoločne sme ho z oddelenia vypevadili posledným bozkom na čeličko. Bolo ráno a služba sa mi len začala. Doslúžiť do večera boli muky.

Toto boli vždy tie najnáročnejšie okamihy – vidieť dieťa bez života, cítiť chladné čeličko pri poslednom bozku na rozlúčku. Mnoho spomienok je aj po rokoch tak šialene bolestných a smutných... Iba Boh vie, čo všetko si rodičia, blízka rodina, priatelia detí, kolegyne nesieme v srdciach.

Pri každom prechode dieťaťa do neba som ešte dlho myslela na ich maminy, na ich bolesť, preplakané dni a noci, trápenie nad hrobom milovaných detí. Nedostala som dar byť mamou, no viem, že neexistuje krutejšia bolesť než bolesť matky, ktorá stratí svoje dieťa. Neexistujú slová, ktoré by ju potešili. Nie je v tých chvíľach nič, čo by tú bolesť čo i len kúskom zmiernilo. Neexistuje ráno ani večer bez spomienky na ich dieťa. Neexistuje liek, ktorý by tú trpkú bolesť vyliečil, ani návod, ako tým prejsť. Je to kalvária, ktorú si v srdci musí prejsť každý sám. Nikdy, pokiaľ budeme tu na zemi, nebudeme chápať smrť dieťaťa ani nikdy tu na zemi tá ťaživá bolesť zo srdca nezmižne.

Nie je pravda, ako sa hovorí, že čas rany zahojí a človek sa so stratou vyrovná. Láska tie rany lieči a časom to človek prijme, aby mohol ísť ďalej. Vyrovnáť sa so smrťou dieťaťa sa však nedá.

Existuje jedine nádej, že sa raz znovu stretnú. Viera, že tam, kde odišli, ich už nič nebolí a sú iba šťastné pri Bohu. Vedomie, že láska sa nikdy nekončí, ani smrťou nie. A existujú spomienky, ktoré nikdy nebudú minulosťou. Dieťa bude pre rodičov prítomné po všetky ich dni na tejto zemi...

Nedokážem si ani len predstaviť, čím si prechádzali matky, ktoré deťom dali život a neskôr sa museli pozeráť, ako život ich drahých detí vyhasína. Nedokážem si predstaviť, čo museli prežívať rodičia, keď si ich pri poslednej rozlúčke naposledy pohladili. Nemôžem nespomenúť aj bolesť otcov, ako aj obrovské utrpenie súrodencov, celej rodiny a priateľov. Roky som v kontakte s mnohými rodičmi, ktorým ich dieťa celé roky nekonečne chýba, a chýba im každým dňom viac a viac...

Kým vznikol detský hospic Plamienok, deti zomierali u nás na oddelení. Za tie roky ich bolo nespočetne veľa. Bola som pri posledných chvíľach detí od malinkého kojenca až po vek dospelosti dieťaťa. Pri drvivej väčšine som bola v službe, keď deti odchádzali na druhý breh. A naopak – mala som kolegyňu, ktorá tam robila v tom čase siedmy rok a ani raz sa so smrťou dieťaťa nestretla. Neraz mi neskôr – keď už odišla z onkológie – pove-

dala, že za to ďakuje Bohu, lebo by to nezvládla. Chápala som ju. Vnímala som, ako ťažko mnohé kolegyne niesli, keď boli v tých chvíľach v službe. Podporovali sme sa vzájomne, ako sme vedeli.

Tie chvíle patrili k najťažším a najbolestnejším, aké sme tam zažili. Čas, kým dieťa prešlo na druhý breh, bol neopísateľne náročný. Čakanie, striedanie nádeje so smútkom, šialene ťažké rozhovory s deťmi aj ich rodičmi, bezmocnosť... Čím som bola staršia, tým viac som si uvedomovala, že smrťou sa život nekončí, no aj napriek tomu zostávali tie chvíle rovnako ťažké a plné bolesti. Neexistujú slová, ktoré by vyjadrili stav srdca pri zomierajúcom dieťati bezprostredne v tých chvíľach.

Moja najbližšia rodina, najviac moja mamina a moji priatelia mi boli nekonečnou oporou a navždy im ostávam za ich lásku, trpezlivosť, pochopenie a modlitby vďačná. Bolo fajn vedieť, že kedykoľvek sú nablízku. Boli mi silou, ktorá ma držala, a tak je to dodnes. Vo svojom srdci som si tým však musela prejsť sama.

Keď dieťa odíde na druhý breh, je to nezvratná chvíľa, keď sa v každom definitívne uzavrie viera v zázrak a mnohým sa v srdci otvorí nádej v opätovné stretnutie.

Píšem tieto riadky s odstupom rokov a dnes už viem, že po zvyšok mojich dní tu na zemi budem pol srdcom pri deťoch v nebi – mám ich tam až príliš mnoho na to, aby to bolo inak – a pol srdcom tu na zemi pri tých, s ktorými mi je dané kráčať životom.

Mala som sen, počas ktorého som počula hlas: „Všetko je správne načasované.“ Áno, je. Kolobeh života pokračuje – pre nás, ktorí sme tu ešte na nejaký čas ostali, a aj pre tých, ktorí prešli na druhý breh. Nie sme na tejto pozemskej ceste preto, aby sme čakali na jej záver. Ten raz príde, či chceme alebo nie.

Po dlhých a náročných rokoch som pochopila, že deti neodišli preto, aby som sa trápila a plakávala. Žiadne z detí na druhom brehu nechce moje preplakané dni a noci, trápenie sa nad tým, že odišli. Netvrdím, že neexistujú dni, kedy si nepoplačem, no už to nie je o trápení. S láskou si ich nosím v srdci po všetky

moje dni na tejto zemi až po stretnutie na druhom brehu. Tak ako neviem opísať bolesť, ktorú som prežívala pri zomierajúcom dieťati, tak ani neviem opísať radosť pri predstave, že sa znovu raz stretneme.

Písala som v druhej knihe, že sa tam teším, a píšem to znovu, lebo ani rokmi sa moja radosť na stretnutie s deťmi nezmenila. Práve naopak. Teraz, keď som už o dosť staršia, uvedomujem si, že som k nim bližšie a bližšie. Nech počítam ako počítam, mám vo svojom živote viac za sebou než pred sebou.

Navždy bude v mojom srdci jedno miesto, ktoré bude patriť deťom, ktorým som síce nedala život, no dala som im s láskou kúsok zo seba.

Spomínam si na vzácne rozhovory s deťmi, ktoré cítili, že čoskoro odídu.

Spomínam si na deti, ktoré mali ťažké komplikácie po chemoterapii.

Spomínam si na deti, aké boli statočné, keď sa dozvedeli, že liečba nezaberá.

Spomínam si na deti, ako pre leukopéniu zvládali byť samy na izbe aj niekoľko týždňov.

Spomínam si na deti, ktoré som držala za ruku, keď prechádzali na druhý breh.

Spomínam si na deti, ktoré tam nechali rodičia samé.

Spomínam si na všetky úžasné deti, s ktorými som sa na oddelení stretla.

Spomínam si na lekárov a sestry z mnohých iných oddelení v nemocnici, kde sa deti neraz ocitli.

Spomínam si na mnoho manželstiev, ktoré sa počas liečby alebo po strate dieťaťa rozpadli. Zároveň si spomínam na mnoho manželstiev, ktoré sa ešte viac utužili.

Spomínam si na matky, ktoré po strate dieťaťa mali ďalšie dieťa.

Spomínam si na matky, ktoré viac detí už nemohli mať zo zdravotných dôvodov alebo pre pokročilý vek a, žiaľ, aj o to jediné dieťa prišli.

Spomínam si na matky, ktorým pre onkologické ochorenie odišli na druhý breh dve deti.

Spomínam si na matky, ktoré odišli na druhý breh počas liečby svojho dieťaťa.

Spomínam si na matky a otcov, ktorí neskôr odišli za svojimi deťmi na druhý breh.

Spomínam si na všetkých z personálu, s ktorými som sa za tie roky stretla.

Spomínam so slzami, s vďakou a s láskou v srdci.

SAŠKA

V jedno popoludnie som si zapálila sviečky, zavrela oči a na chvíľu sa vrátila k spomienkam na Sašku. Volala som ju Libling. Jej život bol doslova zázrakom. Tri razy si prešla náročnú cestu pobytu na detskej onkológii s diagnózou Burkittov lymfóm (zhubné ochorenie z lymfatického tkaniva).

Pár rokov po ukončení liečby ma prišla navštíviť počas nočnej služby. Sedeli sme na balkóne, keď ma zaskočila zvláštnou vetou: „Peggy, keby sa mi vrátila choroba, chcela by som vedieť pravdu.“ „Akú pravdu?“ „Že zomriem. Nechcem, aby mi klamali.“ „Čo ti to napadlo? Si zdravá a verím, že to tak aj ostane. Odišlo mi už veľmi veľa detí a nedokážem si ani len predstaviť, že by si mi odišla aj ty.“ Bola však neoblomná. „Ani ty by si mi to nepovedala?“ „Nie, to by som ti nemohla urobiť. Nikdy som nikomu nezobrala nádej a nevezmem ju ani tebe. A túto debatu uzatváram.“ V tomto som bola neoblomná zas ja. Už nikdy viac sme

o tom nehovorili. Odmietala som sa s ňou rozprávať o recidíve, ktorá nad ňou po celé roky visela ako Damoklov meč, a nikdy som si ani len na sekundu nepripustila, že by sa to mohlo stať. Vedela som, že ak by choroba opäť zasiahla, tak v plnej sile...

Keď Saška prekročila prah dospelosti, často ma sama vyhladala. Chodievala za mnou, a keď na oddelení vládol zhon, išla za deťmi, rozprávala sa s nimi a dávala im nádej. Mala radosť zo života, doslova ho milovala, tak ako aj svoju rodinu, priateľov, tanec, hudbu, dobré jedlo. Študovala na vysokej škole, hľadala domov opusteným psíkom, brigádovala, cestovala, žúrovala s priateľmi. Bola veselá a vtipná. Vždy ochotná pomôcť, poradiť.

Keď mi vyšla druhá kniha, chcela, aby som napísala aj tretiu, aby som dodržala sľub, ktorý som dala Zuzke, a aby sa mohli ľudia viac dozvedieť o Ondrejovi. Bola smutná, že neboli v druhej knihe spolu s ňou, ako pôvodne mali byť.

Keď som chcela písať príbeh Zuzky, stále mi do toho niečo prišlo, prečo som nemohla odcestovať za jej mamou, a keď som už mohla, tak to zas nevyšlo jej mame. Počas písania druhej knihy mi volala Ondrejova mamina: „Peggy, počula som, že píšeš druhú knihu, a potešilo by ma, keby v nej mohol byť aj môj Oňo.“ „Samozrejme, že môže. Budem len rada.“ „Chcem, aby ľudia spoznali takého úžasného človečika. Koľko strán odo mňa potrebuješ?“ „Koľko len chceš. Je to na tebe. Keď to poviem Saške, poteší sa.“ „Pozdrav ju odo mňa a nech je už len zdravá.“ „Odkážem a prajem veľa síl pri písaní spomienok.“ „Budem to potrebovať. Ďakujem, Peggy.“

Ani nie o dva týždne mi volala s plačom. „Nezvládam to emočne. Stále plačem. Nehnevaj sa na mňa.“ „Nemám dôvod hnevať sa a chápem to.“ „Tak veľmi som chcela, aby sa ľudia dozvedeli, aký bol úžasný.“ „Dozvedia sa, veľa detí ho spomína vo svojich príbehoch.“ Znovu sa rozplakala. „Sú zlaté, že nezabudli.“ „Na Ondreja sa zabudnúť nedá, veď vieš, že nie.“ „Áno, viem a ešte raz mi prepáč.“ „To je v poriadku, takto to malo byť. Príde čas a budeš o ňom písať. Uvidíš, že potom to zvládneš, a ak niekedy napíšem tretiu knihu, verím, že v nej už bude aj Ondrej.“